

člověka je významné a lze jej v dnešní době již kvalitně měřit pomocí moderních zobrazovacích technik fMR, PET, EEG a dalších. Této skutečnosti využívá terapeutický obor muzikoterapie, pro nějž existuje řada definic. Evropská muzikoterapeutická konfederace (EMTC) ji definuje takto: „Muzikoterapie v Evropě je nezávislá, autorizovaná profese, která využívá specifické hudební intervence v souladu s důkazy podloženými poznatky získanými z klinického a praktického výzkumu k realizaci individuálních léčebných cílů v rámci terapeutické aliance s cílem podpořit klienty v jejich fyzickém, vývojovém, komunikačním, intelektuálním, mentálním či emocionálním zdraví, fungování a životní pohodě“ (1). Obdobně ji definuje Světová federace muzikoterapie (WFMT) (2) či Muzikoterapeutická asociace České republiky (CZMTA) (3). Muzikoterapie využívá dopad nosného působení hudby na člověka na úrovni psychické, somatické, sociální i spirituální. Je zde velmi důležitý terapeutický vztah mezi klientem (pacientem) a muzikoterapeutem; muzikoterapeut se vždy zaměřuje na konkrétní terapeutický cíl (krátkodobý a dlouhodobý) (4).

Je zásadní rozdíl mezi využitím hudby terapeutem bez muzikoterapeutického vzdělání a praktikováním muzikoterapie odborníkem. Muzikoterapeutickou praxi by měli provádět ti, kteří mají kvalitní vzdělání odpovídající doporučeným standardům EMTS (Evropské muzikoterapeutické standardy EMTC). Takto vzdělaný muzikoterapeut má za sebou minimálně 300 hodin v sebezkušenostním výcviku a umí si poradit s krizovými situacemi, terapeutickými procesy, poznatky, přenos, protipřenos apod. V ČR profesní či garantovaný muzikoterapeut dochází na supervizi a splňuje požadavky CZMTA. Dosud u nás existuje jediný kvalifikační studijní program muzikoterapie: navazující magisterské studium při Ústavu speciálně-pedagogických studií Pedagogické fakulty na Univerzitě Palackého v Olomouci, kde vyučuje též řada významných zahraničních profesorů především z univerzit v Evropě.

Souvislosti mezi hudbou a autismem

Mezi hudbou a autismem existuje hluboká vnitřní propojenost, kterou nám již dokládají některé výzkumy, ale taktéž se odráží v mnoha hypotézách o autistických hudebnících. Kromě otázek, zda například Wolfgang A. Mozart nebo pianista Glenn Gould měli poruchu autistického spektra,

existují inspirativní výzkumné poznatky o hlubších souvislostech mezi hudbou a autismem, ze kterých vychází moderní muzikoterapie.

Zajímavá epigenetická studie (5) ukazuje zvýšenou expresi DRD4 receptoru u hudebníků a osob s PAS. Ta se projevuje v prožívání hudby, pravděpodobně prostřednictvím mechanismů systému odměn a vyhodnocování emocí.

Přestože fenomén léčivé hudby sahá až ke kořenům lidstva, moderní západní muzikoterapie se začala rozvíjet zhruba po 2. světové válce. Pro muzikoterapii a problematiku autismu mělo velký význam, když jedna z průkopnic muzikoterapie Julietta Alvinová vydala v roce 1978 (6) svou knihu o muzikoterapii pro autistické dítě, kde na základě vlastních případových studií popsala rozmanité techniky. Přibližně ve stejné době Gertrud Orffová, druhá manželka Carla Orffa, vyvinula svůj muzikoterapeutický přístup, Orffovu muzikoterapii, jejíž součástí je i silné zaměření na problematiku autismu (4). Muzikoterapie pro jedince s poruchou autistického spektra dnes nabízí širokou nabídku odlišných metod a principů, které – podle medicíny založené na důkazech – vykazují vysokou účinnost pro terapii symptomů PAS (7).

WHO a porucha autistického spektra

Světová zdravotnická organizace (WHO) definovala poruchu autistického spektra jako různorodý soubor stavů souvisejících s vývojem mozku vyznačující se určitým stupněm obtíží se sociální interakcí a komunikací (8). Dalšími charakteristikami jsou podle WHO atypické vzorce činnosti a chování, jako jsou potíže s přechodem z jedné činnosti do druhé, neadekvátní pozornost k detailu a neobvyklé reakce na vjemy. Široká škála intervencí, od raného dětství a po celý život, může optimalizovat vývoj, zdraví, pohodu a kvalitu života osob s PAS. Včasný přístup k psychosociálním intervencím založených na důkazech může zlepšit schopnost autistických dětí efektivně komunikovat a integrovat se do společnosti.

Aktuální poznatky muzikoterapie u osob s PAS

Mezi přední odborníky na muzikoterapii u osob s PAS patří Gustavo Schulz Gattino (9) z univerzity v Aalborgu a emeritní profesorka Karin Schumacher z univerzity v Berlíně. Karin Schumacher spolu s Claudine Calvet a Silke

Reimer vytvořily škálu AQR, která je důležitá pro hodnocení deficitu v interpersonální interakci u dětí s PAS (10). Gattinovy výzkumy podpořily obor muzikoterapie na pracovním trhu a v oblasti veřejné politiky, což usnadňuje dostupnost těchto služeb lidem s PAS. Zájem o hudbu u osob s PAS je podobný nebo dokonce větší než u lidí s typickým vývojem, adolescenti s autismem tráví poslechem hudby stejně hodin týdně jako jejich obdobně se vyvíjející vrstevníci. Dospělí lidé s autismem uvádějí, že poslouchají hudbu z podobných důvodů jako typičtí posluchači a mezi tyto důvody řadí také relaxaci, navození lepší nálady či pocit štěstí. Lidé s PAS zpracovávají lépe hudbu než řeč, rovněž lépe rozpoznávají emoce sdělené hudebně než verbálně (9). Některé oblasti v CNS, které aktivuje hudba, souvisí se změněným fungováním mozku u jedinců s PAS. Mezi ně patří precentrální mozkový závit, doplňková motorická oblast, sluchová část mozečku, týlní, smyslové a čelní oblasti mozku, stejně jako corpus callosum a prefrontální cortex (10). Dalším specifickým jevem je zlepšení vnímání pro detekci drobných posunů a změn výšky tónu při nízkých frekvencích a zpožděná sluchová odezva o 100 milisekund v pravém horním temporálním gyru pro zvukové frekvence o frekvencích od 500 Hz (kam patří i různé samohlásky) (9).

Cochrane Review Library – databáze systematických review

Cochrane Review Library v roce 2006 zahrnovala tři studie, které ukázaly, že krátké muzikoterapeutické intervence (denní sezení po dobu jednoho týdne) přinášejí u dětí s PAS zlepšení verbálních a gestických komunikačních dovedností (11). Systematické review z roku 2014 dále potvrdilo, že muzikoterapie může dětem s PAS pomoci zlepšit sociální interakci, verbální komunikaci, iniciační chování a citovou reciprocitu a podpořit kvalitu vztahů s rodiči (12). Aktuální systematické review z roku 2022 potvrzují globální zlepšení, snížení závažnosti symptomů a vyšší šance na funkční nezávislost a kvalitu života, což je přínosné pro rodiny i při plánování zdravotní péče (13).

Muzikoterapie a teorie senzomotorické integrace

PAS je někdy označována jako porucha senzomotorické integrace – teorie v této oblasti